

dalék törmelékes anyaga észrevétlenül, csendesen ülepszik le a lélekben.

A könyv illusztrátora, Kárpáti Tamás Jézus-grafikákkal és szimbolikus bárányábrázolásokkal egészíti ki a kötet koncepcióját, stációkká emelve az egyébként köznapi fordulatokra épülő szövegeket. „Elég időt kapott, hogy felépítse belső várását, / miért nem dicsérené hát a teremtdést, kérését, / kínjait is, nélkülük nem élhetné a derűt se...”, „...kiszabott idejét tékozolta, egyre homályosabban látta / önmagát, gyenge lett volna kérnie: fogadj el engem, megtérőt” — így a Rilkének, illetve a Vásárhelyi Anzelmnek címzett passzusok kéretlen konfessziói, amelyek mindvégig ott keringenek a szellős sorok között. „A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy” — olvashatjuk János evangéliumában; valamiképpen a Villányi-versekben is ez a láthatatlan mozgatóerő hajtja *folytól folyóig* a szerző alakváltozatait, fodrozza folyamatosan a töltésről szemlélt víz tükörképeinek felszínét. „...lassan tolt a biciklit, / s mikor felült rá, érzékelnie kellett az első kerék / laposságát, csak eljut valameddig, gondolta, furcsa / hangokkal gurult egyik utcáról a másikra, éppen annyi / levegője maradt, hogy sötétedés előtt még elérje otthonát” (*Levegő*).

A látszólag súlytalan, eszköztelen stilisztika mélyén, valamint az elbeszélés oldottsága, fesztelensége mögött tehát fajsúlyos, béklyózó emlékek és élmények lappanganak, amelyek csak az írás interszubbjektív szellemi szublimációjával terelhetők össze. Ez a szelíd folyamszabályozás pedig az emlékezés mellett a számadás jegyében telik. Addig a pontig kell hát tekernünk, ahol a folyókon átvélő híd lábához támaszthatjuk a biciklit. Legyen most ez az emlékhely a győri vasútállomás helyett, melyen átkelve úgy vélhetjük „valójában nincs is halál, csak visszatérés a másik létezésbe”. (*Új Forrás Könyvek*, Tata, 2014)

PAPP MÁTÉ

NÉMETH ISTVÁN: FORDULAT UTÁN

Ha egy-egy regényre ma is olyan érdeklődést tanúsítva figyelne az úgynevezett irodalmi közvélemény, ha van ilyen, mint húsz-negyven évvel ezelőtt, akkor Németh István kisregénye minden bizonnyal szóbeszéd tárgya lenne, amit mind tartalmát tekintve, mind irodalmi értékei alapján megérdemelne. Sajnos, ma már más szelek fújnak az irodalom körül. Jó, ha megjelenik egy-két recenzió, vagy néhány író-olvasó találkozási sor kerül. Ennyi. S akkor még boldog is lehet az író. Aki viszont vesz annyi fáradságot, hogy a kisregényt

elolvassa, az előtt megképződik a fordulat utáni, ahogy a regény egyik szereplője fogalmaz, „nehéz idők” légköre, amikor egy jobbnak, igazságosabbnak vélt világ létrehozása érdekében enyhén szólva drasztikus dolgok történtek. Azokban az években, amikor — ahogy a megírását követően majd hatvan évvel később megjelent művet, amelynek kiadását egykor a cenzúra szocializmusellenesnek ítélve elutasította, s most a kötethez írt jegyzetével Németh István útjára bocsátotta — „A kötelező beszolgáltatások nehéz korszakát élük — mint sokan mások — a kisregény szereplői”. Aki ket az író, éppen úgy, mint az egyes epizódok történéseit, személyesen ismert, hallott róluk, mivel akkor maga is olyan falusi közösségben élt, melyben, mint másutt sok helyen, az erőszakos beszolgáltatás és a szövetkezetbe kényszerítés mindennapos volt.

A személyes tapasztalatok ellenére Németh kisregénye nem dokumentumpróza, nem is szociográfia, jóllehet mindkettő lehetne, hanem jól végiggondolt szerkesztési ívet követő, nyelvében, stílusában igényes irodalmi alkotás. Ez utóbbi igazolására csupán néhány mozzanat, amennyit a négyezernél alig több leütésnyi recenzió elbír: az újhald „olyan vékony (...) mint a pékkifli”, a hamis elvtárs olyan, „mint a dércsípte töklevél, de lesz ő még ágaskodó csalán is”, a meggyilkolt barát halálát ekképp közli: „még az előbb az én tüzemmél gyújtotta meg a cigarettáját — hármát sem érkezett szívni belőle — nincs többé”.

A mű külön erénye, ami az ötvenes évek derekán írt kisregény esetében mindenképpen figyelmet érdemel, hogy minden ideológiától mentesen ábrázolja mind az eseményeket, mind pedig ezek szereplőit, akik nem téziseket képviselnek, hanem — legyenek akár jók, akár rosszak — emberből vannak. Miközben, mint a kisregény elbeszélője, nevében Móriczra hajazó Boldog Mihály, a fordulat előtt börtönviselt fiatal aktivista, aki családját is elhanyagolva hittel szolgálja az ügyet, tele van kételkedéssel: szabad-e, kell-e mindenkivel kíméletlenül erőltetni a beszolgáltatás parancsát, azokkal szemben is, akiknek valóban semmijük se maradt, vagy kényszeríteni azok szövetkezetbe társulását, akik évtizedes nincstelenség után végre kaptak egy kis földet, amit, mint gyerekeiket, féltve gondoztak, s amikor — mint a kisregény letragikusabb fejezete példázza — rimánkodásuk nem talál megértésre („Hát akkor, bácsikám, nincs más hátra, mint a szövetkezet!”), öngyilkosok lesznek. Mert „Az istenfáját neki! Azért van proletárdiktatúra, hogy ha kell, parancsoljunk, ne pedig alkudozzunk!” — ahogy az elbeszélő főszereplőt erősítve, vigasztalva az akciót vezető járási megbízott fogalmaz, aki-ből egy monológban szintén felbőffen a kérdés: „csináljuk-e vagy félreálljunk?” A felelet azonban a di-

lemma ellenére is egyértelmű: „Csinálnod kell, ha nehéz is. (...) és mindig úgy kell csinálnod, hogy egy percre sem csüggedj el. Ne látsszon rajtad, hogy néha kellemetlen.” Ehhez azonban meggyőződésre van szükség, ami elnyomja a kételkedést, legyőzi a bizonytalanságot, megerősít akkor is, ha olykor kétségek támadják meg az embert. Egyet azonban nagyon is tudni kell, mondja az akció vezető elvtárs, „nem bosszúról van szó, hanem kötelességről”. S ezzel, anélkül, hogy tudná Boldog Mihály sérelmét, amikor egy nagygazda őt megalázó módon megfosztotta addigi, családjának megélhetést jelentő „hatodos részes” munkájától, mintegy fel is menti a kisregény narrátorát a bosszú eseteleges vádjá alól. A főszereplőhöz hasonlóan kettősség jellemzi a kisregény legtöbb szereplőjét, akiket Németh István drámai erővel, s ugyanakkor mélyen emberi módon, megértéssel ábrázol, legyenek azok egy diktatórikus hatalom végrehajtói vagy elszenvedői, egykori nincstelének, akik most a politika szolgálatában cselekednek, vagy akik álmuk beteljesülését, majd ennek szertefoszlását látják abban a néhány holdnyi földben, amit alig kaptak meg, máris elvesznek tőlük, illetve nagygazdák, akkori szóhasználatul kulákok, akik — ha mást nem tehetnek, mint szitkozódva hangoskodnak — kapva kapnak az alkalmon, amikor egyik társuk részeg fejjel kétségbeesetten leszúrja a szövetekezett elnökét, fordulatot várva ujjonganak. Ellentmondásokkal terhes sötét évek voltak ezek, melyekben régi barátságok, normális emberi kapcsolatok szakadtak meg, magánéletek kerültek súlyos válságba.

Bár nem irodalmi kritérium, de etikai szempont az, ami Németh István kisregénye esetében mégsem mellőzhető, hogy irodalmi igénnyel készült becsületes munka, mely megírása után két emberöltővel is megrázó olvasmány. (*Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2013*)

GEROLD LÁSZLÓ

BÍRÓ LÁSZLÓ: RENDELKEZÉSRE ÁLLOK

A „Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején” könyvsorozat egyik újabb kiadványaként jelent meg a *Rendelkezésre állok* című interjúkötet, melyben Elmer István és Kipke Tamás beszélget Bíró László tábori püspökkel. A könyvből szakaszolva követhetjük végig Bíró László püspök úr életútját, gyermekkorától kezdve a gimnáziumi évek eseményein keresztül egészen addig, amíg kinevezik tábori püspökké.

A könyv első fejezetében a gyermekkor képei jelennek meg. Bíró László 1950-ben született Szekszárdon. Egy falusias jellegű városrészen,

az „Alsó utcában” laktak, ahol az emberek úgy éltek, mint egy nagy rokonság. A közösségben mindenkinek megvolt a maga helye, tennivalója, az ember megtanult adni és kapni, segíteni és segítséget elfogadni. A püspök atya mesél családjáról, szülei kapcsolatáról, szilárd erkölcsi elveikről és a rokonság összetartásáról.

A háború emléke mindvégig ott lebegett a családi tudatban. Édesapja megjárta a Don-kanyart. Hazatérése után, 1949-ben már tombolt a Rákosi-diktatúra. Bíró László elmondása szerint „ebben az időszakban az átöröklődött életminták szinte egyik napról a másikra használhatatlanná váltak, és ez rendkívül súlyos megrázkódtatást okozott a társadalomnak”. Szétszakadtak az emberek belső összetartó kötelei: elvették tőlük a vallásukat, a hagyományos ünnepeiket.

A későbbi püspök első vallási élményeit a nagyszülőknek köszönheti. Gyermekkorában sokat „misézett” otthon, majd a templomban végigjárta a ministránsi „ranglétra” fokait. Már nagyon fiatalon elhatározta, hogy pap lesz. Ezért jelentkezett Pannonhalmára, a bencés gimnáziumba. Végül a bencések másik gimnáziumában, Győrben kezdte meg és végezte el tanulmányait. Ezután a papnevelő intézetben már csak azt tanulta, ami igazán érdekelte. A szabályokat megtartva élt, sokat imádkozott, erőteljes „hivatástisztázó lelkigyakorlat” volt számára két jó barátjának távozása.

1974. június 23-án szentelték pappá, ezt követően Mágocsra helyezték. Rendszeresen járt papi találkozókra, lelkigyakorlatokra, továbbképzésekre. A fiatal papok támaszt, segítséget és kontrollt jelenthettek egymás számára, így nem sodródtak el szélsőséges irányba. A Belügyminisztérium és az Állami Egyháziügyi Hivatal szemmel tartotta mozgásukat, ezért sokszor titokban szervezték a találkozókat.

A fiatal papot Mágocs után Szigetvárra helyezték, majd Cserhádi József püspök kinevezte káplánnak a pécsi székesegyházba. 1980-ban pedig a püspök titkára lett. Titkárként a hivatali ügyintézésben szorgoskodott, de nemegyszer szerepe volt fontos döntésekben is. 1994-ben II. János Pál pápa kinevezte kalocsa-kecskeméti segédpüspöknek és a püspöki kar családreferensének. Lassan kialakult a családpszoteráció ritmusa is, így a család a magyar egyház periferiájáról egyre inkább az egyház szívébe került. Megalapították a MAKACS-ot, azaz a Magyar Katolikus Családegyletet. Családcsoportok létrehozását kezdeményezték annak érdekében, hogy az egészséges házások találkozhassanak egymással, vigyázzák és erősítsék a többi házasságot.

Bíró László 1995-ben rektorként a Központi Szeminárium élére került. Számos reformot vezetett be, és próbált jó kapcsolatot kialakítani a kispapok szü-